

ONLAYN TƏHSİLİN TƏDRİSDƏ ROLU

Ü.Ə. Şahniyarova

Azərbaycan Dövlət Bədən Tərbiyəsi və İdman Akademiyası
ulkar.shahniyarova@sport.edu.az

Nəşr tarixi

Qəbul edilib: 5 aprel 2022

Dərc olunub: 17 iyun 2022

© 2021 ADBTİA Bütün hüquqlar qorunur

Annotasiya. Texnologiya inkişaf etdikcə və istifadəçi təcrübəsi yaxşılaşdıqca, onlayn təhsilin də populyarlığı artır. Onun uğurlu öyrənmə üsulu olduğu sübut edilmişdir və ənənəvi təhsillə müqayisədə bir sıra fərqli üstünlüklər təklif edilmişdir. Faydalı olsa da, eyni zamanda müəyyən çətinlikləri də var. Onlayn öyrənmənin üstünlüklərini başa düşmək vacibdir, çünki bu, sizin və ya öyrənlərin təhsili ilə bağlı mühüm qərarlar qəbul etməyə kömək edə bilər. Bu tədqiqatda tələbələr və müəllimlər üçün onlayn öyrənmənin əhəmiyyətini müzakirə edilir

Tələbələr və müəllimlər üçün onlayn öyrənmənin vacibliyini nəzərə alsaq, çevik öyrənmə saatları bu prosesə böyük təsir göstərir. Belə ki, biz həmişə ənənəvi dərs zamanı təhsil cədvəlinə əməl etmişik ancaq indi yaradılacaq öyrənmə şəraitində çevik öyrənmə tədrisə daha mühüm təsir edəcək. Onlayn təhsil tələbələrə onlara ən uyğun olan vaxt öyrənmək imkanı verir. Bu, onlara və onların valideynlərinə təhsillərini ev həyatları ilə balanslaşdırmağa kömək edir. Məktəbə nəqliyyat və onların valideynlərinin iş saatları ənənəvi təhsilə təsir edə biləcək xarici təsirlərin iki nümunəsidir, lakin onlayn öyrənmə ilə bunlar problem olmamalıdır. İstər səhər 6, istərsə də axşam saat 6 olsun, uşaqlara motivasiya hiss etdikdə öyrənmək üçün çeviklik vermək onların məlumatı saxlamaq qabiliyyətini də artırır.

Məqalə bu sahəni araşdıraraq daha yaxşı öyrənmə mühiti yaratmaq üçün lazım olan öyrənci və müəllim münasibəti qaydaları təqdim edərək tədrisin dahada effektiv və nəticəyönlü olmasını təmin etmək üçün istifadə edilən online tədrisdən geniş məlumat verir.

Açar sözlər: *distant təhsil, ənənəvi təhsil, əməkdaşlıq, virtual öyrənmə, internet resursları, online proqramlar.*

Giriş. İnternetə və texnologiyaya artan ehtiyac ənənəvi sinifdən onlayn öyrənməyə çevrilməyə səbəb oldu. Onlayn öyrənmə internet və rəqəmsal media vasitəsilə öyrənləri təlim prosesinə cəlb edən onlayn tədris və öyrənmə daxildir. Onlayn öyrənmə mobil hesablama cihazları vasitəsilə mobil öyrənmə növü kimi müəyyən edilə bilər. Elektron cihazlar yanınızda olduğu müddətcə texnologiyanın inkişafı ilə öyrənmə hər yerdə və istənilən vaxt baş verə bilər. Mobil avadanlıq ağıllı telefonlar, noutbuklar və planşetlər canlı ehtiyaclardır və bu elektron cihazların istifadəsi ilə öyrənmə prosesi dəyişdi. Texnologiyaya əsaslanan təlimin ibtidai və orta məktəblər üçün innovativ öyrənmə texnikası olduğuna artıq inanıldı. Bununla belə, buna ali təhsildə daha çox rast gəlinir. Texnologiyadan istifadə edərək tədris və öyrənmə prosesi daha interaktiv və əməkdaşlıq şəklində təzahür edir. İndi təhsildə İKT-dən istifadə müəllimlərə inzibati tapşırıqları daha səriştəli yerinə yetirməkdə və tələbələrə daha səmərəli öyrənməkdə kömək edir. Onlayn öyrənmə adi üz-üzə öyrənməyə alternativ yanaşmaya çevrilib və tədris artıq sinif otaqları ilə məhdudlaşmır. İnternetə çıxış təhsili dəyişdirdi, əvəz etmək üçün texnologiya vasitəçiliyi vasitələrinin istifadə olunduğu yeni bir dövrü xəbər verdi. Şagirdlər virtual sinifdə də müəllimlərlə interaktiv ünsiyyət qura biləcəklər. ZOOM və Google Meet kimi tətbiqlər dərsin tələbələrin bir-biri ilə real vaxt rejimində qarşılıqlı əlaqədə ola biləcəyi canlı yayımlanmasına imkan verdi. Müəllimlər tələbələrin inkişafını izləmək üçün onlayn olaraq tələbələrin tapşırıqlarını və ya testlərini asanlıqla qiymətləndirə və şərh edə bilər. Onlayn öyrənmə eyni zamanda çoxlu sayda öyrənciyə baca-

riq və biliyi ötürəcək ki, bu da ənənəvi sinif təcrübəsi üçün qeyri-mümkündür. Tələbələr istənilən vaxt və hər yerdə sadəcə bir kliklə biliklərə asanlıqla daxil ola bilirlər. Sabit internet bağlantınız və istifadə edilə bilən elektron cihazınız olduğu müddətdə onlayn öyrənmə istifadəçilər üçün problem yaratmayacaq.

Tədqiqat metodları. Tədqiqat işində, əsasən, təsviri metoddan, mövzunun lazımı prosedurların tədqiqi üçün araşdırmaların aparılmasından, nəticələrin çıxarılıb müqayisə edilməsi və yekun nəticənin əldə edilməsi yolları tədqiq edilmiş və vacib aspektlərin izahlı şəkildə təsviri araşdırılmışdır.

Müzakirə Texnologiyanın inkişafı ilə dünya təhsili onlayn öyrənməyə yönəldi. Onlayn öyrənmə xüsusilə ali təhsil üçün çox vacibdir, çünki əksər kollec və universitetlər öz təlim proqramlarında onlayn kursların çatdırılmasından istifadə ediblər, məsələn distant təhsil [1, s.547]. Bu, həm də təhsil sahəsində, xüsusən də rəqəmsal texnologiya ilə öyrənmənin son illərdə aktual məsələyə çevrildiyi ali təhsildə norma olmuşdur [2, s.48]. Sosial media, kütləvi açıq onlayn kurslar (MOOC), mobil proqramlar, virtual öyrənmə mühiti (VLE) və digər təhsil veb xidmətləri kimi bir çox növ onlayn tədris və öyrənmə vasitələri var. Bu dövrdə onlayn öyrənmə daha çox zəruri hala gəldi. 2020-ci ildə dünya koronavirus xəstəliyi 2019 (COVID-19) adlı virusun hücumuna məruz qaldı. Təhsil də daxil olmaqla bütün sektorlar bundan təsirləndi. Fərdlərə virusun yayılmasının qarşısını almaq üçün evdə qalmaq və sosial məsafəni təşviq etmək tövsiyə olundu. Beləliklə, bütün xalqların tələbələri öyrənmə yanaşmalarını fiziki sinifdən rəqəmsal öyrənmə təhsilinə çevirdi [4, s.269].

Şagirdlərin onlayn təhsildən istifadə etmək niyyəti təhsildə əsas narahatlıq doğurdu. Bəzi tədqiqatlar tələbələrin ingilis dilindən istifadə edərək öyrənmə qavrayışlarını araşdırdı [5, s.29]. Bununla belə, öyrəncilərin davranış niyyətlərini araşdırmaq üçün araşdırma pandemiya zamanı onlayn təhsildən istifadə etməyin zəruriliyini göstərdi. Bütün sektorlar, o cümlədən məktəblər, kolleclər və ali-təhsil müəssisələri, əlavə açıqlamalara qədər bağlanmaq məcburiyyətində qaldı. Tələbələr bütün

səviyələrdən onlayn öyrənmə yolu ilə evdən öyrənməyə davam etməli oldular. Buna görə də, onlayn öyrənmənin tələbələrə kömək etmək üçün yaxşı olub olmadığını bilmək araşdırma mövzusunda çevrildi. Şagirdlərin davranışına təsir edən müxtəlif amillər var, məsələn, dərsin məqsədi, müəhazirəçinin səriştəsi, müəhazirəçinin öyrətməyə münasibəti, fənnin xarakteri və eyni zamanda isə elektron təhsilin qəbuluna mane olan amillər də tədris müddətində meydana çıxdı [9, s.64-72]. Yaranan maneələrdən biri ali təhsildə online tədrisi tətbiq etməzdən əvvəl tələbələrin onlayn öyrənmə haqqında təsəvvürlərini öyrənmək vacib idi [3, s.151]. Bir çox xarici ölkələrdə onlayn öyrənmə ilə bağlı araşdırmaların nəticələri əsasən müsbət olmuşdur. Ancaq araşdırma hansıki, tədqiqatçılar daima bu sahədə aparmışdılar hesab edirlər ki, tələbələr ikinci dilə müsbət münasibət bəslədikdə onu uğurla öyrənmə bilirlər. Dünya ölkələri arasında ingilis dili ikinci dil kimi çıxış edir və bu, tələbələrin gündəlik həyatında və ali təhsildə vacibdir.

Google Classroom müəllimlərə vaxta qənaət etməyə, tələbələr arasında şəxsiyyətlər arası ünsiyyəti gücləndirməyə və sinfi nəzarətdə saxlamağa kömək edən onlayn öyrənmə platformalarından biridir [8, s.53-54]. Bundan əlavə, onlayn təlim sessiyaları əyləncəli ola bilər ki, onlar Quizlet, Kahoot, Plickers və Quizizz kimi oyun əsaslı öyrənmə alətləri ilə birləşdirilir, bu da müəllimlərə tələbələrin diqqətini əyləncəli öyrənmə mühiti ilə cəlb edərək tələbələri qiymətləndirməyə kömək edir. Bu onlayn oyun əsaslı təlim vasitələri tələbələrin öyrənmə proseslərinin effektivliyini artırmaq üçün nümayiş etdirilmişdir [6, s.34-36].

COVID-19 pandemiyasının yayılmasına nəzarət etmək və məhdudlaşdırmaq üçün dünyanın əksər hökumətləri tərəfindən təhsil müəssisələri müvəqqəti olaraq bağlandı. COVID-19 2019-cu ildə aşkar edilmiş xəstəlikdir ki, o, ağır kəskin respirator sindrom (SARS) və həssas şəxslər üçün yüksək yoluxucu olan digər soyuqdəymə növləri ilə eyni virus ailəsi ilə əlaqəli yeni virusdur [4, s.57-61]. Bütün dünyada məktəblər, kolleclər və universitetlər sürətlə bağlanır və səlahiyyətli onlayn təhsil proqramları olan əvəzetmə proqramına keç-

məyi öhdələrinə götürürlər. Beləliklə, müəllimlər və tələbələr ilə əlaqə saxlamaq üçün İnternetdən və müxtəlif onlayn vasitələrdən istifadə etməyə müraciət edirlər. Bu, pandemiya baxımından tələbələr üçün istəyə bağlı bir vəziyyət olmadığı üçün onlayn öyrənmə təcrübəsində fərqli istifadəyə səbəb olur. Onlayn öyrənmə, COVID-19 səbəbiylə dünya miqyasında təhsil müəssisələrinin bağlanması fenomeninə böyük dəstək verir. Məktəblər bağlansa da, bütün müəllimlər tədris və təlim prosesini onlayn rejimdə davam etdirməyə hazırdırlar oldular. Onlayn öyrənmənin universitet tələbələrinə müvəffəqiyyətlə çatdırılmasına kömək edən cəmi beş prinsip var [4, s.89-93]. Birincisi, tədrisin məzmunu tələbələrin onlayn öyrənmə davranışına və hazırlığına uyğun olmalıdır. İkincisi, tələbələrin onlayn öyrənmədə konsentrasiya səviyyəsinin aşağı olması səbəbindən biliklərin effektiv şəkildə çatdırılmasını təmin etmək üçün tədris sürəti çox vacibdir. Üçüncüsü, onlayn öyrənmənin effektivliyini təmin etmək üçün dərstdən sonra e-poçt təlimatları və onlayn video repetitorluq kimi adekvat dəstək verilməlidir. Dördüncüsü, müəyyən Tələbələrin onlayn dərslərdə iştirakını artırmaq üçün müəllim köməkçisi tərəfindən addımlar atılmalıdır. Nəhayət, zəif internet bağlantısı problemi kimi potensial problemləri həll etmək üçün dərstdən əvvəl fəvqəladə hallar planlarının hazırlanmasına ehtiyac var [8, s.44-46]. Bu beş prinsipə görə müəllimlərin onlayn tədris imkanları da çətinləşir. Burada müəllimlərin texnoloji pedaqoji məzmun bilikləri (TPACK) bacarıqları nəzərdən keçirilməlidir. TPACK effektiv texnologiya inteqrasiyası üçün tələb olunan müəllim biliklərini başa düşmək üçün nəzəri çərçivə tərəfindən təqdim edilmişdir. Onlayn öyrənmənin effektivliyini təmin etmək üçün müəllimlər texnologiya, pedaqogika və məzmunun qarşılıqlı əlaqəsində sərişələrə diqqət yetirməlidirlər.

COVID-19 pandemiyası bütün dünyada təhsil sistemində böyük təsir göstərmişdir. Hökumət təhsil müəssisələrinin bağlanması olan virusun yayılmasının qarşısını almaq üçün tədbirlər görüb. Beləliklə, müəllimlər və tələbələr yalnız İnternet vasitəsilə qarşılıqlı əlaqə qura biləcəkləri yeni öyrənmə tendensiyası ilə üzləşmə-

lidirlər. Bununla belə, TESL tələbələrinin gələcəkdə onlayn təhsil texnologiyasını mənimsəmək üçün davranış niyyətlərinə təsir edən bir neçə dəyişim yaranmışdır. Bu araşdırmanın məqsədləri TESL öyrəncilərinin onlayn öyrənmədən istifadəyə dair davranış niyyətlərinə təsir edən ən əhəmiyyətli amilləri müəyyən etmək və tələbələrin COVID-19 pandemiyası zamanı onlayn öyrənmədən istifadə etmək davranış niyyəti arasındakı əlaqəni araşdırmaqdır [4, s.102-106]. Performans gözləntiləri, sənə gözləntiləri, sosial təsir və asanlaşdırıcı şərtlər TESL ilə güclü şəkildə əlaqələndirildi. Bütün amillərdən TESL tələbələrinin onlayn təhsil texnologiyasını tətbiq etmək niyyətinə təsir edən ən mühüm amil performans gözləntisidir. Tədqiqatın nəticələrinə əsasən, TESL tələbələrin əksəriyyəti üçün onlayn öyrənmənin nəticələri digərlərindən daha vacibdir. Beləliklə, universitetin səlahiyyətli orqanları proqramı planlaşdırarkən aspirantların gözləntilərini nəzərə almalıdırlar. Təşkil olunan kurslara əlavə olaraq, səlahiyyətli orqanlar onlayn öyrənmənin necə təkmilləşdirilməsi ilə bağlı sorğular keçirməli və tələbələrin təkliflərini nəzərə almalıdırlar, çünki onların fikirləri onlayn öyrənmənin effektivliyinin artırılmasına böyük kömək edə bilər. Bu araşdırmada bir sıra məhdudiyətlər təqdim olunur [5, s.34-38].

Əvvəla, iştirakçılar əsasən yuxarı yaş qrupudur və onlar əsasən şəhər və şəhəratrafi ərazilərdə qalırlar. Müxtəlif yaş qruplarından və yerlərdən tələbələr xüsusilə təhsil texnologiyası ilə bağlı müxtəlif növ çətinliklərlə üzləşirlər. Əlçatan infrastruktur və tələbələrin texnoloji səriştəsi yaşlı və kənd tələbələrinin üzləşdiyi bir neçə problemdir. Tədqiqatı improvizasiya etmək üçün tədqiqatı aparmazdan əvvəl müxtəlif yaş qruplarından olan iştirakçılar müəyyən edilməlidir. İştirakçılardan sorğuda könüllü iştirak etmələri xahiş olunur, buna görə də onların hamısı bu tədqiqatda iştirak etməyə bilər və bu, nəticələrin ümumiləşdirilməsini məhdudlaşdırır. Digər metodoloji məhdudiyət ondan ibarətdir ki, cari tədqiqat məlumatların kəsişmə metodlarından istifadə etməklə toplanmasıdır, bununla da verilənlər müxtəlif nümunələr üzrə bir anda toplanır. Buna görə də, TESL tələbələrinin onlayn öyrən-

mədən istifadə etmək üçün davranış niyyəti müəyyən bir müddət ərzində toplanmır və buna görə də müəyyən bir müddət ərzində məlumat vermir. Bundan əlavə, sorğu COVID-19 pandemiyası dövründə bütün məktəblər, kolleclər və ali məktəblər hələ də bağlıdır. Beləliklə, tədqiqatçı ilə iştirakçılar arasında üzbəüz qarşılıqlı əlaqə yoxdur. Məlumatlar yalnız onlayn şəkildə toplanır. Gələcək tədqiqatlar TESL tələbələr digər kurslarını onlayn öyrənmə ilə bağlı davranış niyyətlərinə görə müqayisə edə və onların oxşar və fərqli cəhətlərini araşdırma bilər. İştirakçıların onlayn öyrənmə perspektivləri üçün daha yaxşı nəticə əldə etmək üçün üz-üzə müsahibə təşviq edilir [4, s.269].

Onlayn əsaslı dərslərin layihələndirilməsi, işlənilib hazırlanması və çatdırılmasının bir sıra fərqli üstünlükləri və çatışmazlıqları var. Auditoriyanızı və təlim məzmununu bu üstünlüklər və çatışmazlıqlar siyahısına qarşı diqqətlə ölçüb-biçməklə, fikrinizin İnternetdə yayılması üçün düzgün olub-olmadığını daha yaxşı mühakimə edə bilməlisiniz.

ÜSTÜNLÜKLƏRİ: *Rahatlıq* › *Daha az bahadır* › *Texnologiya* › *Əlavə üstünlüklər*

Rahatlıq Bu rahatlıq təhsil yeri, vaxt, kurs müddəti və s. ilə əlaqədardır.

- › Kampusu gediş-gəliş/səyahət vaxtı yoxdur;
- › Öyrənmə seçim(lər)in seçilməsində coğrafi məkan məhdudiyyəti yoxdur;
- › Öyrənmə sürəti ilə bağlı məhdudiyyət yoxdur, siz öz sürətinizdə öyrənə və rahatlığınıza görə öyrənə bilərsiniz;
- › Şifahi ifadə etməyə məhdudiyyət yoxdur, siz özünüzü şifahi deyil, yazılı şəkildə ifadə edə bilərsiniz;
- › Təlimatçının rəhbərlik etdiyi mühazirə əvəzinə virtual müzakirə apara bilərsiniz;
- › Kurs işi və təlimatlar sahənizə və mövzu sahəsinə uyğunlaşdırıla bilər;
- › Yüksək keyfiyyətli dialoq: Şagird cavab vermədən və ya növbəti mövzuya keçməzdən əvvəl başqalarının hər bir şərh üzərində öz keyfiyyətli düşüncəsini diqqətlə əks etdirə bilər;
- › Tələbə mərkəzli: Tələbələrədən sinif yoldaşlarının bütün töhfələrini oxuması gözlənilir, lakin onlar töhfənin yalnız ehtiyaclarına ən

uyğun olan hissələrində fəal şəkildə iştirak edə bilərlər;

- › Resurslara giriş: Bütün dünya üzrə resurslara və məlumatlara daxil olmaq asandır.

Daha az bahalı: Ümumiyyətlə bu kurslar adi akademik və ya biznes məktəbi kursundan daha ucuzdur.

- › Sinif otağına səyahət və yaşayış xərcləri yoxdur;
- › Sinif iştirakçısı dərslər keçərkən öz işində işləməyə davam edə bilər

Texnologiya: Siz kompüterə çıxışınız olan hər yerdə tədrisdə iştirak edə bilərsiniz. Onlayn kurslar yeni texnologiyaları öyrənmək üçün şərait yaradır, məsələn, ofis proqramlarından, İnternetdən və s.

Əlavə üstünlüklər:

- › Siz təkcə yaşadığınız hər yerindən deyil, dünyanın hər yerindən olan qrup yoldaşlarınızla işləyəcəksiniz;
- › Tələbələr arasında irqi, cinsi, cinsi oriyentasiyası, dini, milliyyəti, yaşı, geyimi, fiziki görünüşü və s. kimi ayrı-seçkilik yoxdur;
- › Bütün sinif yoldaşlarının bərabər iştirakı;
- › Bu kurslar introvert, eləcə də vizual göstərişlər vasitəsilə öyrənən və materialı başa düşmək üçün daha çox vaxt tələb edən insanlar üçün daha yaxşıdır;
- › İmmiqrasiya problemi yoxdur;
- › Sinerji: Təlimatçı və tələbələr, eləcə də tələbələrin özləri arasında dinamik qarşılıqlı əlaqənin yüksək səviyyəsi. İdeyalar və resurslar paylaşılır və hər bir fərd kurs müzakirələrinə və sinif yoldaşlarının işi ilə bağlı şərtlərə öz töhfəsini verdiyi üçün öyrənmə prosesi vasitəsilə davamlı sinerji yaranacaq.
- › Yaradıcı tədris: İnteraktiv öyrənmə mühiti olan böyükklər üçün təhsil sinfində özünüidarəetmə və tənqidi düşüncəyə töhfə verə bilər. Xüsusən də virtual sinifin yarı muxtar və özünü idarə edən dünyasının təbiəti tədrisə innovativ və yaradıcı yanaşmaları daha da vacib edir [7, s.113-121].

Onlayn təhsil çatışmamazlıqları

- › *Məhdud sosial qarşılıqlı əlaqə;*

- › *Texnolo-giya Xərcləri və Planlaşdırma;*
- › *Qiymətləndirmələrin Effektivliyi;*
- › *Təlimatçılar üçün problemlərin olması;*

Məhdud sosial qarşılıqlı əlaqə: Professoqlarla və digər tələbələrlə üz-üzə ünsiyyət qurmaq imkanları məhduddur.

- › Xüsusilə müstəqil kurslarda – sinif yoldaşları ilə münasibətləri inkişaf etdirmək çətin-dir;
- › Məhdud yerli şəbəkə imkanlarının məhduddu;
- › E-poçt, söhbət otağı və ya müzakirə qrupları vasitəsilə ünsiyyətin çox hissəsi məhduddur; lakin oflayn görüş yoxdur;
- › Üz-üzə qarşılıqlı əlaqə və rəylərlə bağlı təlimatçının fərdi diqqəti yoxdur;
- › Sosial qarşılıqlı əlaqə yaratmaq üçün kampus atmosferi yoxdur.

Texnologiya Xərcləri və Planlaşdırma

- › Kompüterin işə salınma vaxtı, proqram təminatı proqramları və İnternetə qoşulma
- › Tələbələrdən yeni və ya təkmilləşdirilmiş kompüter və problemlərin həlli bacarıqlarını öyrənmələri tələb oluna bilər;
- › Yüksək sürətli İnternetin əlavə dəyəri;
- › İşdə olarkən sinifinizə daxil olun (işəgötürəniniz sizə ofisdə kurs işinizi başa çatdırmağa icazə vermədiyiniz halda);
- › Tədris cədvəlinizi təlimatçının tapşırığının bitmə tarixi ətrafında planlaşdırın və tənzimləyin;
- › Əgər tələbə gecə təhsil almağı planlaşdırırsa, o, növbəti günə təlimatçıdan və ya sinif yoldaşlarından cavab gözləməli ola bilər.

Qiymətləndirmənin Effektivliyi: Pedaqoqların əksəriyyəti yaddaş testinin hər hansı bir mühtdə öyrənmənin ən yaxşı ölçüsü olmadığını ilə razılaşırlar, lakin sinif alətlərini tətbiq etmək çətin-dir. Proqramın nəticələrini ölçmək çətin-dir.

Müəllimlər üçün problem: Proqram təminatı getdikcə daha da təkmilləşdikcə, təlimatçılar daim ayaqlaşdığı öyrənməyə çalışırlar.

- › Müəllimlərə və paylama materiallarına inanan ənənəvi müəllimlər sistem və proqram təminatını mənimsəməkdə çətin anlar yaşaya bilərlər;
- › Tələbə öz proqramı üzrə vaxtında irəliləyiş əldə etmək üçün özü motivasiyalı və intizamlı olmalıdır.

Faktlar onu göstərir ki, hər növ öyrənmə mühtinin üstünlükləri və mənfi cəhətləri var. Tələbələr onun karyera yolunun istiqaməti ilə bağlı məlumatlı qərar qəbul etməyə böyük töhfə verən həm müsbət, həm də mənfi cəhətləri təhlil etməlidirlər. Tələbələr məqsədlərinə necə nail olacaqlarına qərar verməlidirlər: onlayn, sinifdə və ya hər ikisinin birləşməsi. Bununla belə, bəzi hallarda ardıcıl məktəb cədvəlinin saxlanması əlverişsizliyi potensial tələbələrin təhsillərini davam etdirməsini qadağan edir. Bu da həqiqətdir ki, öyrənmə fərdin öyrənmə motivasiyasından çox asılıdır. Beləliklə, nəticə ondan ibarətdir ki, hər hansı bir tələbənin təhsili üçün göstərdiyi səylər nəticədə onun nə qədər saxlayacağını və ümumi təcrübənin onun gələcək karyerası üçün nə qədər faydalı olduğunu müəyyən edir. [7, s.146-149]

Nəticələrin təhlili. Beləliklə, son onillikdə təlimatçının rolu və funksiyası iqtisadi, texnoloji və təhsil amillərinə görə kəskin şəkildə dəyişmişdir. Hər halda, onlayn tədris sahəsi getdikcə daha çox tələbə və daha çox təlimatçı cəlb etməyə başlayır. Daha yaxşı ixtisaslı, onlayn təlimatçılara artan tələbatı ödəmək üçün bir çox məktəblər işə götürmə və təlim səylərini yenidən nəzərdən keçirməli olur. Beləliklə, bu təlimatçılara onlayn öyrənmə populyasiyalarının daim dəyişən ehtiyacını daha yaxşı ödəməyə imkan vermək üçün mövcud və potensial onlayn müəllimlərə daha keyfiyyətli onlayn müəllim hazırlığı təklif etməyə artan ehtiyac var.

Yekun nəticələr. Bütün pedaqoqların öz tədris metodlarını və sinif otaqlarını davamlı olaraq təkmilləşdirməsinə ümid etsək də, bəzilərinin bunu edə bilməyəcəyini qəbul etməliyik. Ənənəvi sinifdə tədrisin “gözlənilən” strukturu və sinif otağının tərtibatı mövcud idi. Bununla belə, virtual öyrənmə mühtində müəllimlər məcbur olub tədris metodologiyası

бaxımından köhnə düşüncə tərzini “dəyişməli” oldular. Öz növbəsində, onlayn pedaqoqlar virtual tələbə kütlələri üçün öyrənmənin həyata keçirilməsi və tərbiyə edilməsinin yeni yollarını öyrənməli olublar. Uğurun açarı düşünmək, təsəvvür etmək və həyata keçirmək qabiliyyətimizdir. Heç bir yerdə onlayn sinifdəki mətn mühitindən daha aydın düşüncə yoxdur. Əgər yazmaq düşünməkdirsə, onlayn tələbələr kurs boyu öz düşüncələrini nümayiş etdirirlər, fərdi üslublarını və münasibətini dəyişirlər. Eyni düşüncə xətti boyunca pedaqoqlar yalnız seçilmiş bir neçə nəfərin deyil, bütün sinif üzvlərinin təcrübələrindən istifadə etməyə kömək etmək üçün onlayn tədris müxtəlif strategiyaları birləşdirə bilirlər.

ƏDƏBİYYAT

1. **Ornelles C., Ray A.B., Wells J.C.** *Designing Online Courses in Teacher Education to Enhance Adult Learner Engagement.* Int. J. Teach. Learn. High. Educ. 2019.
2. **Kopp M., Gröblinger O., Adams S.** *Five common assumptions that prevent digital transformation at Higher Education Institutions.* INTED2019 Proc. 2019.
3. **Leszczynski P., Charuta A., Łaziuk B., Gałazkowski R., Wejnarski A., Roszak M., Kołodziejczak B.** *Multimedia and interactivity in distance learning of resuscitation guidelines: A randomised controlled trial.* Interact. Learn. Environ, 2018.
4. **Mulenga E.M., Marbán J.M.** *Is COVID-19 the Gateway for Digital Learning in Mathematics Education?* Contemp. Educ. Technol, 2020.
5. **Sharma V.** *Saudi Students' Perspective on Social Media Usage to Promote EFL Learning.* Int. J. Linguist. Lit. Transl. 2019.
6. **Shouma A., Cardoso W.** *Tablets in second language learning: Learners' and teachers' perceptions.* In CALL and Complexity—Short Papers from EUROCALL; Research Publishing. Net: Louvain-la-Neuve, Belgium, 2019.
7. **Istifci I.** *Perceptions of Turkish EFL Students on Online Language Learning Platforms and Blended Language Learning.* J. Educ. Learn, 2017.
8. **Zinan W., Sai G.T.B.** *Students' perceptions of their ICT-based college English course in China: A Case Study.* Teach. Engl. Technol. 2017.
9. **Malufu K., Muchemwa S., Malufu S.** *A comparative study of the factors influencing the adoption of E-learning by lecturers at universities in Bulawayo, Zimbabwe.* IOSR J. Res. Method Educ., 2016.

РОЛЬ ОНЛАЙН-ОБУЧЕНИЯ В ОБРАЗОВАНИИ

У.А. Шахниyarова

Азербайджанская Государственная Академия Физической Культуры и Спорта
ulkar.shahniyarova@sport.edu.az

Аннотация. По мере развития технологий и улучшения пользовательского опыта растет и популярность онлайн-образования. Было доказано, что это успешный метод обучения, и он имеет ряд различных преимуществ по сравнению с традиционным образованием. Несмотря на свою пользу, он также имеет определенные трудности. Важно понимать преимущества онлайн-

обучения, поскольку оно может помочь вам или вашим учащимся принять важные решения относительно вашего образования. В этом исследовании обсуждается важность онлайн-обучения для студентов и преподавателей.

Учитывая важность онлайн-обучения для студентов и преподавателей, гибкий график обучения оказывает большое влия-

ние на этот процесс. Таким образом, мы всегда следовали расписанию обучения во время традиционного урока, но в нынешних условиях обучения более существенное влияние на преподавание будет оказывать гибкое обучение. Онлайн-обучение позволяет учащимся заниматься в удобное для них время. Это помогает им и их родителям совмещать образование с семейной жизнью. Школьный транспорт и часы работы родителей - вот два примера внешних факторов, которые могут повлиять на традиционное образование, но в случае онлайн-обучения это не должно быть проблемой. Будь то 6 часов утра или 6 часов вечера, предоставление детям гибкости в обуче-

нии, когда они чувствуют мотивацию, также может повысить их способность запоминать информацию.

В статье исследуется данная область и предоставляется обширная информация об онлайн - обучении, которое используется для повышения эффективности обучения и ориентации на результат, обеспечивая правила взаимоотношений между учеником и учителем, необходимые для создания лучшей образовательной среды.

Ключевые слова: дистанционное обучение, традиционное образование, сотрудничество, виртуальное обучение, интернет-ресурсы, онлайн-приложения.

THE ROLE OF ONLINE LEARNING IN EDUCATION

U.A. Shahniyarova

Azerbaijan State Academy of Physical Education and Sports
ulkar.shahniyarova@sport.edu.az

Annotation. As technology advances and user experience improves, so does the popularity of online education. It has been proven to be a successful teaching method and a number of different advantages have been suggested over traditional education. Although this is useful, it also has certain difficulties. It is important to understand the benefits of online learning as it can help you or your students make important decisions about your education. This study discusses the importance of online learning for students and teachers.

Given the importance of online learning for students and teachers, flexible learning hours have a major impact on this process. Thus, we have always followed the schedule of education during the traditional lesson, but in the current learning environment, flexible learning will have a more significant impact on teaching. Online learning allows students to

study at their convenience. This helps them and their parents to combine education with family life. School transportation and their parents' work hours are two examples of external influences that can affect traditional education, but this shouldn't be an issue with online learning. Whether it's 6 a.m. or 6 p.m., giving kids the flexibility to learn when they feel motivated can also boost their ability to remember information.

The article explores this area and provides extensive information about online learning, which is used to improve learning efficiency and result orientation, providing the rules of student-teacher relationship needed to create a better learning environment.

Keywords: distance learning, traditional education, collaboration, virtual learning, Internet resources, online applications.